

Запорожець О. Ф., викладач кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту

МИТНЕ АДМІНІСТРУВАННЯ В МИТНОМУ СОЮЗІ ЄВРАЗІЙСЬКОГО ЕКОНОМІЧНОГО СПІВТОВАРИСТВА

Розглядаються питання щодо особливостей і тенденцій митного декларування та адміністрування митних платежів у Митному союзі Російської Федерації, Білорусі та Казахстану. Формується науково-теоретична основа для інтенсифікації економічної співпраці національних товаровиробників із суб'єктами господарювання цих країн.

Рассматриваются вопросы относительно особенностей и тенденций таможенного декларирования и администрирования таможенных платежей в Таможенном союзе Российской Федерации, Беларуси и Казахстана. Формируется научно-теоретическая основа для интенсификации экономического сотрудничества национальных товаропроизводителей с субъектами ведения хозяйства этих стран.

In the article questions are examined in relation to features and tendencies of customs declaration and administration of custom payments in the Customs union of Russian Federation, Byelorussia and Kazakhstan. Scientific basis is formed for intensification of economic collaboration of national commodity producers with the subjects of manages these countries.

Постановка проблеми. Україна за рахунок виробничих зв'язків, успадкованих з радянських часів, передусім у сфері машинобудування, тісно економічно пов'язана з РФ, Білоруссю та Казахстаном. Товарообіг з цими країнами, які з липня 2010 р. функціонують в рамках нового Митного кодексу Митного союзу (далі – МК МС), становить близько 37,6% (експорту – 32,3%, імпорту – 42%) від загальної структури торгівлі України (з країнами ЄС) – 28,7%. Тому, з огляду на важливість поглиблення подальшої економічної співпраці між вітчизняними товаровиробниками і суб'єктами господарювання держав-учасників ЄврАзЕС, нагального значення як в науковому, так і практичному аспекті набуває питання з'ясування особливостей та тенденцій розвитку митного адміністрування в євразійському МС. Оскільки від знання основ та технологій митного оподаткування на традиційному для України цьому товарному ринку неможливо успішно розвивати національну економіку, провадити регіональну виробничу і торговельну інтеграцію.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання, пов'язані з дослідженням зарубіжного досвіду митного адміністрування в інтересах удосконалення національної практики, досліджувалися в роботах таких вітчизняних вчених, як Азаров М.Я., Акімова І.М., Бережнюк І.Г., Додін Є.В., Калетнік І. Г., Ківалов С.В., Пашко П.В., Павлов А.П., Тігіпко С.Л., Письменний І.В., Приймаченко Д.В., Ченцов В.В. та ін. Водночас особливості митно-податкового адміністрування в МС в рамках ЄврАзЕС, враховуючи нещодавній початок його функціонування, є практично мало дослідженими у вітчизняній економічній науці.

Метою статті є дослідження концептуальних засад і тенденцій митного адміністрування в євразійському МС в цілях формування науково-теоретичних знань для подальшого збільшення товарообігу та інтенсифікації економічної співпраці України з Росією, Білоруссю і Казахстаном.

Результати дослідження. Митне адміністрування в МС ЄврАзЕС, як і в Україні, розвивається в напрямку спрощення процедур митного оформлення і контролю товарів й транспортних засобів на основі стандартів та принципів, закріплених в Кіотській конвенції (в редакції 1999 року) та передового зарубіжного досвіду, насамперед країн ЄС. На користь цього свідчить те, що Бюро міжпарламентської асамблеї ЄврАзЕС були ухвалені Рекомендації з гармонізації законодавства держав-членів ЄврАзЕС у галузі спрощення процедур торгівлі на основі досвіду ЄС. У цих Рекомендаціях відзначено, що в теперішніх державах-членах МС «застосування процедур і технологій митного контролю та оформлення головним чином орієнтовано на використання паперових носіїв інформації. Електронне декларування є скоріше виключенням, ніж правилом. У нормативно-правових актах визначаються норми про те, що учасник зовнішньоекономічної діяльності (далі – ЗЕД) може здійснювати електронне декларування, але не зобов'язаний це робити. При цьому електронне декларування супроводжується обов'язком декларанта подати заявлену в електронному вигляді інформацію на паперовому носії. У діючих актах держав-членів ЄврАзЕС має місце тенденція детальної регламентації здійснюваних процедур і технологій митного контролю, розміщення товарів або транспортних засобів в певний митний режим. Натомість, критерій «розумної гнучкості» застосування відповідних законодавчих норм у цьому випадку очевидно страждає [1].

З огляду на існуючі недоліки в процедурах митного контролю і оформлення Бюро міжпарламентської асамблеї ЄврАзЕС рекомендувало митним адміністраціям Росії, Білорусії і Казахстану вживати заходів щодо удосконалення своєї діяльності (табл.1).

Таблиця 1. Заходи щодо удосконалення митного адміністрування в країнах-членах ЄвразЕС

№ з/п	Зміст заходів щодо удосконалення митного адміністрування
1	Використання інформаційно-комунікаційних технологій на основі електронних процедур (скорочує видатки учасників ЗЕД та знижує ризики для суспільства)
2	Розвиток інститутів попереднього інформування і електронного декларування шляхом впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у процеси митного адміністрування, використання єдиних форм електронних документів, розроблених на основі міжнародних стандартів обміну даними
3	Застосування митного контролю країнами-учасницями МС, заснованого на єдиних принципах управління ризиками та електронної системи їх використання
4	Укрупнення та об'єднання митних органів, скорочення їх кількості, залишення тільки економічно обґрунтованих, головним чином на кордонах МС
5	Введення інституту уповноваженого економічного оператора, зареєстрованого в одній з країн МС та такого, що має право на здійснення операцій ЗЕД на території усіх членів МС, з отриманням можливості спрощень в галузі безпеки товарних переміщень і процедур митного контролю
6	Забезпечення скоординованого контролю учасника операцій зовнішньої торгівлі всіма контролюючими органами з тим, щоб він подавав інформацію лише один раз і товари зазнавали митного контролю в один час та в одному місці
7	Всі рішення митних органів повинні підпадати під одні правила, суб'єкту ЗЕД має бути гарантована можливість отримати попереднє повідомлення про рішення, яке передбачається прийняти відносно переміщуваних ним товарів з тим, щоб запобігти настанню для нього економічних збитків
8	Запровадження централізованого митного оформлення товарів за місцем реєстрації учасника ЗЕД
9	Детальна розробка інституту "заборгованості по митним платежам", що має включати визначення місця, часу, умов виникнення і списання заборгованості, а також застосування диференційованих, гнучких засобів забезпечення їх сплати

Складено автором за [1].

Новий МК МС повністю не вирішив проблему запровадження електронного декларування експортно-імпортних операцій, зазначивши, що декларант, особи, які здійснюють діяльність в галузі митної справи, та інші зацікавлені особи повинні подавати митним органам документи і відомості, необхідні для проведення митного контролю, в усній, письмовій і (або) електронній формі [2, ст. 98]. При цьому митний орган має право запитувати документи і відомості, необхідні йому для проведення митного контролю, у відповідній бажаній для нього формі (письмовій або електронній), а також встановлювати суб'єктам ЗЕД строк для їх подання [2, ст.98, ч.2]. Крім того закріплено вимогу про те, що документи, пов'язані з митним контролем, мають зберігатися особами і митними органами протягом 5 років з дня завершення перебування товарів у відповідному митному режимі, проведення митних операцій [2, ст.98, ч.5]. В цілому встановлення у МС вимог про зберігання у паперовому вигляді документів, пов'язаних з переміщенням товарів у митному відношенні протягом певного строку після проведення митного оформлення, за обставин швидко триваючої розробки інтегрованих систем повної автоматизації адміністрування податків, зберігання відповідних декларацій і повідомлень в електронній формі з точки зору забезпечення дотримання фіскальної дисципліни суб'єктами ЗЕД, виключення намагань з їх боку занижувати митну вартість товарів або приховувати реальні обсяги товарних переміщень, як бази митного оподаткування, є логічним і обґрунтованим. Така методологія протягом перехідного періоду (до створення "електронної митниці" у повному обсязі) має використовуватися й в Україні (з метою забезпечення можливостей для донарахувань митних платежів за результатами проведення постаудиту учасників зовнішньоекономічних операцій).

Основою для запровадження в євразійському МС інтегрованих інформаційних систем зовнішньої і внутрішньої торгівлі є напрацювання у цій сфері, які запроваджені в Російській Федерації. Так, протягом 2010 року, в РФ відбулося різке зростання кількості митних декларацій, поданих в електронному вигляді. На початок 2010 року у такий спосіб подавалося 13,8% електронних декларацій (в тому числі 2,6% за допомогою мережі Інтернет), а наприкінці року – майже 43% (39% через мережу Інтернет). Разом з тим, і дотепер, у сфері процедур електронного митного декларування в РФ існують певні проблеми:

- 1) не налагоджена система міжвідомчого обміну інформацією між контролюючими органами РФ;
- 2) не інтегровані системи електронного митного оформлення держав-членів МС;

3) не налагоджено систему обміну інформацією держав-членів МС з іноземними державами, насамперед не завершена процедура інтеграції Російської автоматизованої системи транзиту з Новою комп'ютеризованою системою ЄС (NCTS) [3].

Нині в РФ відбувається поступовий перехід до електронного процесу подання до митних органів документів, пов'язаних з митним оформленням товарів. Визначено, що митне декларування може проводитися в письмовій або електронній формі за вибором декларанта тільки до 1 січня 2014 року, а після цієї дати – мають подаватися виключно електронні митні декларації [4]. Триває робота по створенню Єдиної автоматизованої інформаційної системи (далі – ЄАІС) МС, яка має стати одним із сегментів Міжвідомчої інтегрованої автоматизованої системи (МІАС).

Під час здійснення митних операцій із застосуванням електронного декларування товарів [5] знято заборону на електронне декларування товарів, до яких застосовуються заходи нетарифного регулювання у вигляді ліцензування або квотування, в тому числі лікарських засобів [6], затверджено структуру і формат електронних копій декларацій, порядок їх коригування [7].

З липня 2010 року митний контроль і декларування вантажів здійснюється на кордонах країн-членів МС: при оформленні переміщення товарів подається не вантажна митна (далі – ВМД), а податкова декларація – заява про ввезення товарів та сплату непрямих податків. Остання містить 20 реквізитів, аналогічних реквізітам ВМД: найменування постачальника, товарів і їх кількість, суму несплачених непрямих податків тощо. Форма заяви [8] про ввезення товарів цілком підтверджує сплату ПДВ і акцизу з однієї країни-члена МС до іншої, а також проведення операцій «внутрішнього» митного переміщення.

Декларацію зобов'язані заповнювати всі імпортери, включаючи платників податків, звільнених від сплати ПДВ і тих, які застосовують спеціальні митні режими. Вона подається в паперовому вигляді в 4-х примірниках разом з електронною копією в податкові органи за місцем реєстрації суб'єкта ЗЕД не пізніше 20-го числа місяця, що слідує за місяцем здійснення імпорту товару, робіт, послуг. При цьому один примірник заяви залишається в податковому органі, три – повертаються платнику податків з відміткою про сплату непрямих податків у повному обсязі та два з яких – направляються постачальнику товарів з іншої держави-члена МС, з території якої були вивезені товари зі ставкою ПДВ у розмірі 0 % (або із звільненням додатково і від акцизів) [9].

Постачальник у свою чергу має подати відповідну декларацію у податковий орган за місцем реєстрації про підтвердження операцій експорту з нульовою ставкою ПДВ протягом не пізніше 180 днів з дня передання товарів.

За порушення термінів надання податковим органам декларацій (заяв) про ввезення і сплату непрямих податків відповідальність встановлюється згідно з чинним законодавством країни-члена МС. У РФ згідно із статтею 119 Податкового кодексу при порушенні строку подання менш як на 180 днів, застосовується штраф у розмірі 5% податку, який підлягає сплаті за кожен повний або неповний місяць, але не більше 30% вказаної суми і не менше 100 рублів. Прострочення більше за 180 днів тягне за собою накладання штрафу у розмірі 10% належного до сплати податку за кожен прострочений місяць.

При переміщенні товарів через кордон МС суб'єкти ЗЕД сплачують такі митні платежі: ввізне або вивізне мито; ПДВ і акцизи (лише при ввезенні товарів на митну територію Союзу); митні збори [2, ст.70].

Ставки ввізного мита встановлені в Єдиному митному тарифі (далі – ЄМТ) МС [10]. Середня ставка ввізного мита за ЄМТ становить 10,6% (по промисловим товарам – 8,5%; по сільськогосподарським – 16,7%) (табл.2). У більшості випадків вона обчислюється з митної вартості товарів.

Таблиця 2. Ставки ввізного мита по окремим групам товарів за Єдиним митним тарифом МС

Товарна позиція	Ставка ввізного мита за ЄМТ, %
Лікарські засоби	10-15
Медичне обладнання	10-15
Вироби з алюмінію (проволока, прутки, плити)	20
Фольга алюмінієва	20
Залізничні вагони	10
Сировина для хімічної промисловості, полімери	10
Целюлоза	5-10
Папір копіювальний	15
Інструменти пневматичні	10
Електромагніти та запобіжники	15
Теплиці	20
Сільськогосподарська продукція (середня ставка)	16,7

По окремих товарних позиціях (приблизно 20%) з метою підтримки економік країн-членів МС на перехідний період (від 3 до 5 років) залишені ставки ввізного мита, які діяли до набуття чинності МК МС.

Для цілей нарахування та сплати вивізного мита застосовуються ставки, встановлені законодавством держав-членів МС по відношенню до товарів, що включені до зведеного переліку, який формується Комісією МС згідно з діючими міжнародними договорами цих держав з третіми країнами.

Ставки ПДВ і акцизів при ввезенні товарів на територію МС не є уніфікованими. Як відзначає І.С. Чуватова, зазначене «негативно впливає на повноту надходжень від митних платежів, зокрема до Державного бюджету РФ, призвело до перерозподілу логістичних ланцюгів» [11]. Так, в Казахстані податковий режим є більш м'яким. Діє ставка ПДВ у 12%, тоді як в РФ – 18%, в Білорусі – 20%. У зв'язку з цим відбувається перерозподіл обсягів імпортованих товарів на територію МС через митний кордон, розташований в Казахстані [12]. Тому сьогодні висловлюються пропозиції внести зміни в податкове законодавство країн-членів з тим, щоб встановити єдині ставки ПДВ на території трьох договірних сторін при імпорті товарів (не змінюючи чинних ставок податку для товарів «внутрішнього» виробництва).

Не є уніфікованим законодавство держав-членів МС і щодо сплати митних зборів (див. табл. 3).

Таблиця 3. Діючі види та розмір ставок митних зборів держав-членів МС

РФ	Білорусь	Казахстан
Види митних зборів		
За проведення митних операцій, супроводження вантажів, зберігання під митним контролем	За митне оформлення; супроводження вантажів під митним контролем; здійснення заходів щодо захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності; за видачу кваліфікаційного атестату спеціаліста з митного оформлення; прийняття митними органами попереднього рішення; включення до реєстру банків і небанківських кредитно-фінансових організацій, визнаних митними органами гарантами сплати митних платежів	За декларування товарів, за митне супроводження, за прийняття попередніх рішень
Ставки митних зборів		
У відсотках до митної вартості товару	Залежать від коду товару за ТН ЗЕД: від 20 до 50 євро за митне оформлення товару у визначених для цього місцях і під час роботи митних органів та від 30 до 60 євро поза цими місцями або часом роботи	За митне оформлення основного аркуша декларації стягується збір в 60 євро і 25 євро за кожен додатковий аркуш

З огляду на зазначене, у МС сьогодні йдеться про запровадження єдиних методик визначення видів і ставок митних зборів відповідно до вимог Всесвітньої митної організації (далі – ВМО) шляхом встановлення фіксованих розмірів цих митних платежів за митне оформлення в трьох країнах залежно від коду товару за ТН ЗЕД, кількості товарних позицій, що оформлюються по одній декларації та регіону, в якому воно проводиться [11].

Мито і податки сплачуються (стягуються) в державі-члені МС, митним органом якого проводився випуск товарів у вільне використання (за виключенням товарів, що переміщуються транзитом), у валюті цієї держави-члена [2, ст.84]. У подальшому їх суми підлягають зарахуванню і розподілу між державами-членами в порядку, визначеному відповідним договором між ними (рис. 2).

Митна декларація на товари, які ввозяться на митну територію МС, має бути подана не пізніше 15 днів з дня пред'явлення товарів в місці їх прибуття на митну територію МС або з дня завершення процедури внутрішнього митного транзиту, якщо декларування проводиться не у місці прибуття товарів [2, ст. 185]. Процедура внутрішнього транзиту здійснюється за національним законодавством (із застосуванням транзитної декларації і накладанням митного забезпечення у вигляді пломб на транспортні засоби) або із застосуванням книжки МДП згідно з Женевською Конвенцією (1975 р.) про міжнародні перевезення вантажів.

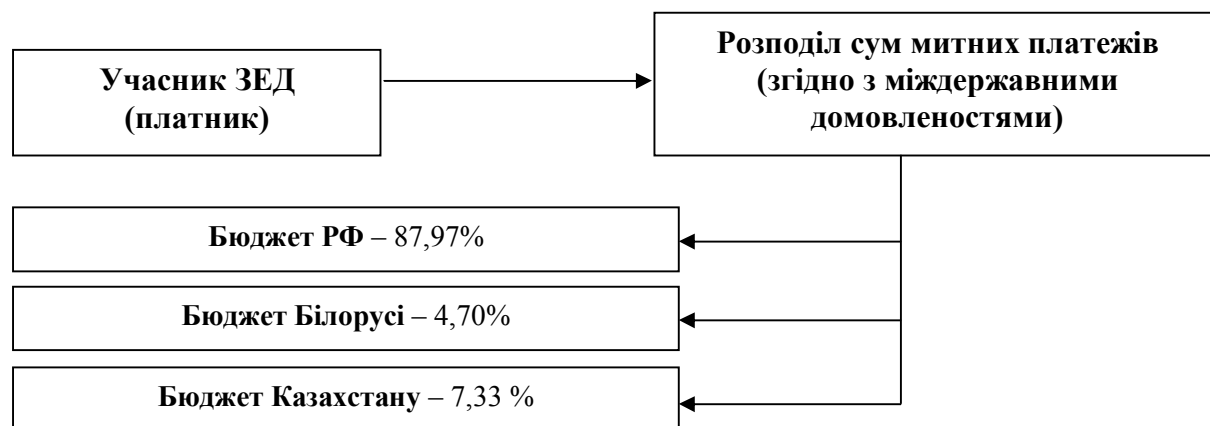

Рис.2. Розподіл митних платежів між бюджетами держав-членів євразійського МС.

Висновки. У МС в рамках ЄврАзЕС, з урахуванням нетривалого часу його функціонування, залишається невирішеним чимало питань, пов'язаних із забезпеченням ефективного та повного адміністрування митних платежів в інтересах бюджетів держав-членів. Нагальними залишаються проблеми налагодження механізмів автоматизованого обміну митною інформацією і розвитку процедур електронного митного декларування, а також уніфікації національних податкових, митних та банківських законодавств. Одночасно напрямками розвитку митного адміністрування розглядається впровадження у галузь митної справи концепції «електронної митниці» згідно з рекомендаціями ВМО. В цілому зазначене відповідає тому курсу на удосконалення здійснення митної справи, який реалізується в Україні згідно з Концепцією реформування діяльності митної служби України «Обличчям до людей» від 29 жовтня 2010 року. Отже, і в Митному союзі, і в Україні існує чимало однотипних проблем в галузі митного адміністрування, які потребують невідкладного вирішення в інтересах спрощення умов для доброякісного провадження ЗЕД і підвищення рівня збирання митних доходів до державних бюджетів.

Література

1. Рекомендации по гармонизации законодательства государств-членов ЕврАзЕС в сфере упрощения процедур торговли (в части совершенствования процедур таможенного оформления на основе опыта Европейского Союза), утвержденные постановлением Бюро межпарламентской ассамблеи ЕврАзЕС от 14.09.2009 г. № 10 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.ipaeurasec.org/docsdown/010_rec_UPT.pdf;
2. Таможенный кодекс Таможенного союза, утвержденный решением Межгосударственного совета Евразийского экономического сообщества от 27.11.2009 г. № 17 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.tsouz.ru/Docs/Kodeks3/Pages/default.aspx>;
3. Электронное декларирование в РФ [Электронный ресурс]. – Режим доступа: animacargo.ru/elektronnoe_deklarirovanie;
4. Федеральный закон «О таможенном регулировании» от 27.11.2010 г. № 311-ФЗ [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.consultant.ru/online/base/?req=doc;base=LAW;n=107181>;
5. Приказ Государственного таможенного комитета РФ «Об утверждении Инструкции о совершении таможенных операций при декларировании товаров в электронной форме» от 30.03.2004 г. № 395 (в редакции от 29.11.2006 г., с изменениями от 06.05.2010 г.) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.tamognia.ru/doc_base/document.php?ID=1455186;
6. Приказ Федеральной таможенной службы "О внесении изменений в приказ ГТК России от 30 марта 2004 г. № 395" от 14.07.2010 г. № 1331 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: alta.ru/show_orders.php?action=view&filename=10nr1331;
7. Решение Комиссии Таможенного союза «О структуре и форматах электронных копий таможенных деклараций» от 14.10.2010 г. № 421 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.tamognia.ru/doc_base/document.php?id=1535860;
8. Приказ Минфина России «Об утверждении формы налоговой декларации по косвенным налогам при импорте товаров на территорию РФ с территории государств-членов Таможенного союза и порядка ее заполнения» от 07.07.2010 г. № 69н [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_103040/;
9. Протокол об обмене информацией в электронном виде между налоговыми органами государств-членов Таможенного союза об уплаченных суммах косвенных налогов от 11 декабря 2009 года [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_102837/;
10. Единый таможенный тариф Таможенного союза, утвержденный решением Комиссии Таможенного союза от 27 ноября 2009 года № 130 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.tsouz.ru/db/ettr/tved/Pages/default.aspx>;
11. Чуватова И.С. Актуальные вопросы администрирования таможенных доходов Российской Федерации в рамках Таможенного союза [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.rea.ru/UserFiles/fdo/2011/Опубл.%20Чуватова%20И.С.doc;
12. Иванов А.А. Организация таможенного администрирования в целях поставок подакцизных товаров: Автореферат дис. к.э.н.: 08.0005 Иванов А.А., Санкт-Петербургский государственный университет экономики и финансов. – Санкт-Петербург, 2010. – 20 с. – С. 13.